

Pasaulio bankas

Šiuolaikinių didaktikų centras

Paramos vaikams centras

Projekto „Mokinių savitarpio pagalba įveikiant mokymosi sunkumus“ rezultatų vertinimas

Trumpas projekto pristatymas

Projektas „Mokinių savitarpio pagalba įveikiant mokymosi sunkumus“ buvo įgyvendinamas 2004–2005 m. Projekto rėmėjas – Pasaulio bankas. Projektą vykdė Šiuolaikinių didaktikų centras, bendradarbiaudamas su Paramos vaikams centru.

Moksleivių savitarpio pagalba moksle – daugelyje šalių vykstantis judėjimas. Lietuvai – naujas. Ypač aktuali ir nauja šioje srityje yra metodinė parama mokytojams, moksleiviams, tėvams.

Moksleivių savitarpio pagalba moksle organizuojama suprantant, kad mokymosi nesėkmės – tai vienas iš mokyklos nelankymo veiksnių, stengiamasi įveikti šio reiškinio priežastis, o ne mokyklos vengimu pasireiškiančias pasekmes. Ši veikla telkia mokyklos bendruomenę, nes vyksta bendradarbiaujant skirtingų klasių mokiniams, jų tėvams bei mokytojams. Ji taip pat skatina demokratinių nuostatų įtvirtinimą, nes šio mokymosi rezultatai viešai pastebimi ir aptariami. Ir neabejotinai šiuo mokymosi būdu skatinama siekti strateginių švietimo tikslų: brandinti solidarią pilietinę visuomenę, mažinti socialinę atskirtį. Nauja tai, kad juo siekiama mobilizuoti vidinius mokyklos bendruomenės resursus įveikiant mokymosi spragas, ir aktyviausi šių procesų dalyviai yra patys mokiniai. Tačiau jiems būtinas metodinis mokytojų vadovavimas, tėvų ir bendraamžių pritarimas bei pagalba.

Projekto tikslai

- Skatinti moksleivių, kaip besimokančios bendruomenės, savivoką, aktyvumą ir integralumą.
- Siekti, kad mokymosi procesai taptų mokyklos gyvenimo demokratizavimo dalimi.
- Ugdyti moksleivių ir mokytojų bendradarbiavimo įgūdžius.
- Skatinti tėvų ir visos bendruomenės įsitraukimą į ugdymo problemų sprendimą.
- Paskatinti šioje veikloje dalyvaujančius moksleivius siekti geresnių mokymosi rezultatų, ugdyti jų teigiamą nuostatą į mokyklą ir mokymąsi.
- Mažinti atsiliekančiųjų, neprisitaikančiųjų prie mokyklos reikalavimų moksleivių socialinės atskirties riziką.

Projekto uždaviniai

- Seminarų metu parengti mokytojus ir moksleivius–pagalbininkus darbui su kitais moksleiviais.
- Suteikti mokytojams ir moksleiviams–pagalbininkams metodinę paramą.
- Sukurti moksleivių savitarpio pagalbos modelį, kuris būtų pritaikomas Lietuvos mokyklose ir joms naudingas.

Projekto dalyviai

Projektas skirtas bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams, jų tėvams, mokytojams, bei mokyklų bendruomenėms.

Projekte dalyvavo 15 mokytojų ir 42 7–10 kl. mokiniai–pagalbininkai iš šešių Vilniaus bendrojo lavinimo mokyklų:

Vilniaus Adomo Mickevičiaus gimnazijos

Vilniaus Abraomo Kulviečio vidurinės mokyklos

Vilniaus Martyno Mažvydo vidurinės mokyklos

Vilniaus Petro Vileišio pagrindinės mokyklos

Vilniaus Jono Basanavičiaus vidurinės mokyklos

Vilniaus m. savivaldybės Grigiškių vidurinės mokyklos

Projekto eiga

Projekto pradžioje vyko praktiniai užsiėmimai mokytojams ir mokiniams–pagalbininkams. Vėliau prasidėjo darbas mokyklose – vadovaujami mokytojų moksleiviai per pamokas arba po pamokų padėjo savo bendraamžiams arba jaunesniems draugams. Mokiniai–pagalbininkai buvo konsultuojami dėl mokymo turinio, metodų, bendravimo problemų. Mokyklose buvo kuriami mokinių savitarpio pagalbos klubai.

Vyko nuolatinis mokinių savitarpio pagalbos užsiėmimų vertinimas, mokinių mokymosi pažangos ir pasitenkinimo mokymusi stebėjimas ir vertinimas. Projekto veikla buvo aptariama susitikimuose su mokyklų bendruomenėmis, mokytojais, tėvais.

Parengtos metodinių rekomendacijų apie mokinių savitarpio pagalbą.

Programos "Moksleiviai–moksleiviams" vertinimas

Vertinimo modelis

Pagrindinis programos tikslas – įtraukti mokyklų bendruomenes į moksleivių savitarpio pagalbos mokykloje procesą, nes mokymasis kartu, suprantant savo ir kitų patiriamus sunkumus, labiausiai skatina inkluzinio mokymo idėjos įgyvendinimą.

Siekiant šio tikslo, reikia atsižvelgti į tokius aspektus:

- mokytojų pasirengimą ir padedančiųjų moksleivių pasirengimą: reikia parinkti moksleivių poras, kurių bendras darbas leistų tikėtis sėkmės, pasirengti analizuoti ir vadovauti mokymosi procesui;
- bendradarbiavimo įgūdžius, kurių reikia visiems ugdymo proceso dalyviams: mokytojams, tėvams, moksleiviams ir mokyklos administracijai;
- teigiamą nuostatą į moksleivių savitarpio pagalbą ir pasiryžimą skirti šiai veiklai laiko bei jėgų.

Programa ypatinga tuo, kad pagalba turi būti orientuota į moksleivį: reikia įvertinti mokymosi spragas ir skirti užduotis, padedančias jas įveikti, taip pat reikia atsižvelgti į vaiko sugebėjimus (tiek protinius, tiek organizacinius), jo sugebėjimą pasakyti, ko nemoka, savarankiškai tai įvertinti, pasitikėjimą savimi, atliekant užduotis ir kt. Kad visi suprastume, KAIP tai daroma, būtina fiksuoti projekto eigą bei vertinti daromą pažangą.

Tai, kiek ši veikla bus sėkminga atskiroms moksleivių poroms priklausys nuo:

- užduoties porai sudėtingumo;
- poros parinkimo sėkmės;
- mokytojo vadovavimo jautrumo;
- padedančiojo moksleivio metakognityvinių sugebėjimų;
- darbo sistemingumo.

Tai, kiek ši veikla prigis atskiroje mokykloje priklausys nuo to, kaip ši mokymosi veikla įsikomponuos į ugdymo mokykloje sistemą, t.y. nuo to:

- ar jai pritaras mokyklos administracija, ar skatins į šią veiklą įsitraukusius moksleivius ir mokytojus, ar sudarys sąlygas mokykloje, kad ji galėtų vykti;
- ar šiai veiklai pritaras kolegos, ar svarstys jos metu kylančius metodinius klausimus ir ieškos jiems sprendimo, ar sudarys sąlygas moksleivių savitarpio pagalbai per pamokas ir po pamokų, ar mokės derinti tarpusavyje mokymosi bendradarbiaujant ir mokymosi pagalbos idėjas.
- ar patys moksleiviai ją priims;
- ar jai pritaras moksleivių tėvai.

Įgyvendinant ir vertinant programą laikytasi sisteminio požiūrio.

Vertinimas apima:

Tiesioginio moksleivių savitarpio pagalbos proceso analizė

Tam tikslui siūlomos priemonės:

1. Renkami vaikų, kuriems bus padedama, darbai. Būtų geriausia, kad jie papildomas užduotis atliktų atskirame sąsiuvinyje. Mokytojas bent kartą per mėnesį peržiūri atliktus darbus ir įvertina mokymosi sėkmę: ar suprantamos pateikiamos užduotys, ar jos atliekamos be klaidų, kokio pobūdžio klaidos, jeigu jų yra ir pan. Komentarai, analizę reiktų rašyti mokytojo dienoraštyje.

2. Moksleivių–pagalbininkų dienoraštis. Jame siūloma užrašyti susitikimų datą, trumpą pamokos aprašymą: kokios užduotys buvo atliekamos, kas jas pateikė (pats moksleivis paprašė padėti, mokytojas skyrė ar moksleivis – pagalbininkas) ir pastabos (pastabos apie elgesį, užduočių atlikimą, klausimai mokytojui ir kt.)
3. Mokytojo dienoraštis. Pradžioje trumpai aprašoma problema: kas kam padeda? Kodėl reikalinga pagalba? Vaikas mokosi pagal bendrojo ugdymo ar modifikuotą, ar kitokią programą, kokio dalyko žinias nori patobulinti. Vėliau mokytojo dienoraštyje turi būti fiksuojami pokalbiai su moksleivių–pagalbininku, su psichologe ir su moksleivių tėvais.
4. Moksleiviams–pagalbininkams ir tiems moksleiviams, kuriems padedama, duodamos anketos su klausimais apie jų mokymosi sėkmę bei pasitenkinimą mokykla.
5. Moksleiviai pildo sunkumų ir galių klausimyną, siekiant nustatyti, kaip, jų pačių nuomone, jiems sekasi bendrauti, ar jie turi emocinių, elgesio problemų, tam, kad galima būtų tikslingai pasinaudoti projekte numatyta psichologo pagalba. Šią metodiką vertinimui gali naudoti tik psichologai.

Mokyklos konteksto analizė

Tam tikslui siūlomos priemonės:

1. Klausimynas mokytojams, kuriuo siekiama išsiaiškinti mokytojų lūkesčius ir numatomas kliūtis.
2. Klausimai projekto eigos analizei, kuriuos pildo mokytojai antrojo seminaro metu ir kuriuos turi omenyje, toliau vykdydami projektą.
3. Diskusijos tėvų susirinkimuose ir aptartų klausimų analizė.
4. Projekto pristatymas pedagogų metodiniuose būreliuose bei išsakytų pastabų analizė.
5. Diskusijos moksleivių tarybose arba komitetuose bei aptartų klausimų analizė.
6. Pokalbiai su mokyklų administracija dėl moksleivių ir mokytojų skatinimo, sąlygų projekto vykdymui sudarymo.

Projekto vertinime dalyvauja visi projekto dalyviai. Derinamos vidinio ir išorinio vertinimo nuostatos. Moksleiviai skatinami analizuoti, stebėti ir vertinti savo pačių mokymąsi, mokytojai dienoraščiuose turi fiksuoti betarpiškai su pagalba moksleiviams susijusius klausimus ir kartu mokyklos kontekstą atspindinčius dalykus: kolegų, tėvų, administracijos nuostatas, pastangas jas įtakoti, jeigu reikia, ir keisti.

ŠDC darbuotojai dalyvauja tėvų, moksleivių susirinkimuose. Parengia reikiamus išoriniam vertinimui klausimynus, vertina mokinių darbus ir mokytojų dienoraščius.

Atskirų moksleivių savitarpio pagalbos atvejų analizė irgi yra vienas projekto vertinimo metodų. Tokią analizę pagal pateiktus klausimus turi atlikti kiekvienas projekte dalyvaujantis mokytojas.

Be to atsižvelgiama į objektyvius mokymosi sėkmės rodiklius, tokius kaip pažymiai ir pamokų lankomumas.

Vertinimo priemonės

1. Anketa mokytojui
2. Anketa moksleiviui pagalbininkui
3. Anketa moksleiviui, kuriam padedama mokytis
4. SDQ klausimynas
5. Klausimai projekto eigos analizei
6. Anketa „kaip man sekėsi mokintis?“
7. Anketa „Kaip man sekėsi mokintis?“
8. Mokytojų dienoraščiai

9. Moksleivių darbai
10. Mokytojų metodinių susirinkimų, tėvų susirinkimų ir moksleivių parlamentų ar komitetų susirinkimų protokolai
11. Moksleivių ir mokytojų konsultavimo protokolai
12. Mokymo atvejų analizės protokolai

Rezultatai

Moksleivių skaičius

Į moksleivių savitarpio pagalbą pradžioje įsitraukė 25 moksleiviai–pagalbininkai. Antrame seminare dalyvavo 18, o trečiame 10 pagalbininkų. Tačiau šie skaičiai nereiškia pagalbininkų skaičiaus mažėjimo projekto metu. Kovo mėnesį nemažai vaikų sirgo ir todėl negalėjo dalyvauti seminare, o į paskutinį seminarą, X mokyklos moksleivių (10) nebuvo kam palydėti, o Y vidurinės mokyklos direkcija išleido tik 4 moksleivius, nors projekte jų dalyvavo ir atvykti norėjo 12. Z pagrindinėje mokykloje moksleivių savitarpio pagalba buvo organizuojama, tačiau poros dirbo trumpai.

Labai augo moksleivių, kuriems padedama, skaičius, nes be porų atsirado ir kelios grupės, kuriose vienas moksleivis padėjo keliems jaunesnio amžiaus moksleiviams. Be to, į projektą įsitraukė kelios klasės, kuriose šis metodas buvo daugiau ar mažiau sistemingai taikomas.

Padedančiųjų moksleivių charakteristika

Sprendžiant iš atsakymų į anketos moksleiviams pagalbininkams klausimus, dauguma jų mėgsta mokyklą, jiems nesunku mokytis ir jie gerai mokosi. Dažniausiai jiems mokytis įdomu, jie mėgsta skaityti knygas, dalyvauti mokykliniuose renginiuose, gerai sutaria su bendraklasiais ir mokytojais, yra iniciatyvūs: gali pasiūlyti ką nors nuveikti savo klasei, lanko papildomai būrelius.

Sprendžiant iš atsakymų į SDQ klausimynų, trečdalis iš pradžioje projekte pradėjusių dirbti vaikų turėjo nedidelį bendravimo ar emocinių sunkumų.

Moksleivių, kuriems buvo padedama mokytis, charakteristika

Projekte dalyvavę moksleiviai, kuriems buvo padedama mokytis, nepaisant to, kad mokytis jiems buvo nelengva, turėjo teigiamą nuostatą mokyklos atžvilgiu. Jie jautė pasitenkinimą, pradėdami suprasti tai, ko anksčiau nesuprato, dažniau jiems mokytis buvo įdomu, negu neįdomu. Didžioji jų dalis knygų skaityti nemėgsta ir lyginant su moksleiviais pagalbininkais ne taip noriai dalyvauja mokyklos renginiuose. Jie kiek rečiau pažymi, kad klasiškai jiems draugiški ir kad jie sutaria su mokytojais, ners bendras nusiteikimas draugų ir mokytojų atžvilgiu ir šių moksleivių yra teigiamas. Dauguma jų nesiryžta rodyti iniciatyvos klasėje.

Sprendžiant iš atsakymų į SDQ klausimyną, 50 procentų iš jų savyje pastebi emocines ar bendravimo problemas.

Projekte dalyvavusių mokytojų skaičius. Dalykai

Projekto pradžioje dalyvavo 15 mokytojų (matematikos – 5, lietuvių kalbos – 2, anglų k. – 2, fizikos – 1, lenkų k. – 1, dailės – 1, socialinis pedagogas – 1, tikybos – 1, psichologas – 1). Antrajame seminare mokytojų padaugėjo – 18. Tiek jų ir liko iki projekto pabaigos.

Mokytojų lūkesčiai: anketos mokytojui analizė

Apklausoje dalyvavo 16 mokytojų – visos pirmojo projekto seminaro dalyvės. Atsakant į klausimą apie motyvus, paskatinusius mokytojus dalyvauti šiame projekte, dominuoja

motyvas mokyti vaikus prasmingai bendrauti, padėti vienas kitam. Taip pat svarbūs motyvai – noras padėti silpnai besimokantiems ir susidomėjimas metodiniais šio reiškinių aspektais. Susidomėjimas nauja idėja buvo silpniausiu motyvu grupėje.

Dvylika mokytojų iš 16 kartais taikydavo šį metodą savo praktiniame darbe.

Atsakant į klausimą, kuo šis metodas gali būti veiksmingas, atsakymai pagal svarbą pasiskirsto taip (skliausteliuose nurodyta, kiek atsakiusiųjų pritarė teiginiui):

- Vaikai bus draugiškesni, dažniau ir neraginami padės vienas kitam (1).
- Moksleiviai geriau supras ir užjaus vieni kitus (2).
- Moksleiviai labiau norės mokytis (3).
- Prieinamesnė pasidarys pagalba turintiems sunkumų moksleiviams (4).
- Moksleiviai išmoks analizuoti, ko nemoka (5).
- Moksleiviai įveiks mokymosi spragas (6).
- Moksleiviai mieliau lankys mokyklą (6)
- Paskatins atvirus pokalbius apie mokymąsi su moksleiviais, jų tėvais ir kitais mokytojais (7).
- Tobulės mokytojų metodiniai įgūdžiai (8)
- Mokymo procesas taps demokratiškesnis (9)
- Moksleiviai geriau atliks savo pareigas (10)
- Moksleiviai labiau gerbs mokytojo darbą (11)
- Moksleiviai taps drausmingesni (12)
- Keisis mokyklos personalo požiūris į mokymą ir mokymąsi (13)
- Ugdymo politikos strategai rekomenduos jį Lietuvos mokykloms (14)

Tarp galimo projekto įgyvendinimo kliūčių mokytojai svarbiausiomis laiko šias (skliausteliuose nurodyta, kiek atsakiusiųjų pritarė teiginiui):

- Laiko trūkumas (1).
- Sunku bus rasti tinkamas užsiėmimams patalpas (2).
- Moksleivių neatsakingumas (3).
- Tėvų pasipriešinimas, kad nebūtų išnaudojami jų vaikai, padedantys prasčiau besimokantiems (4).

Taigi pagrindinė problema – rasti laiko ir vietą projektui, daugelio jis suvokiamas kaip papildoma veikla.

Moksleivių neatsakingumas laikomas viena svarbiausių kliūčių. Turint omenyje tai, kad mokytojai nelabai tikisi, kad projektas padės moksleiviams tapti drausmingesniais ir atsakingesniais, ši kliūtis tampa dar pavojingesne.

Atsakymuose į klausimą, kuo asmeniškai mokytojams gali būti naudingas dalyvavimas šiame projekte, galima išskirti šias svarbiausias temas:

- Moksleivių savitarpio pagalba moksle skatina bendradarbiauti, tai yra lyg ir nauja bendradarbiavimo forma, kurioje svarbus ir mokinių bendradarbiavimas tarpusavyje, ir su mokytoju.
- Skatins geriau pažinti ir suprasti mokinius, ypač turinčius specialiųjų mokymosi poreikių, efektyviau jiems padėti.
- Efektyviau bus panaudojamas pamokos laikas, nes moksleiviai taps savarankiškesni.
- Mokytojai įgis metodinių žinių.

Kiek pasiteisino mokytojų lūkesčiai

Visi mokytojai pripažino, kad moksleiviai padėdami vieni kitiems įveikti mokymosi spragas, tampa draugiškesni ir palaipsniui toks elgesys tampa įgūdžiu. Jie geriau supranta ir užjaučia vieni kitus, labiau gerbia mokytojo darbą. Dauguma mano, kad prieinamesnė tapo pagalba vienui kitiems, moksleiviai geriau išmoko analizuoti, ko nemoka, labiau nori mokytis ir tapo drausmingesni.

Didžiausios kliūtys – laiko trūkumas, sunkumas rasti patalpas ir moksleivių neatsakingumas. To buvo tikėtasi, taip ir atsitiko.

Vertindami dalyvavimo projekte poveikį sau asmeniškai, mokytojai pamini tokius dalykus:

- Dalyvavimas projekte padėjo bendrauti su vaikais ir su kolegomis.
- Pagerėjo santykiai su vaikais, pagerėjo darbo atmosfera klasėje, atsirado noras mokytis, padėti ir pasinaudoti pagalba.
- Susimąščiau apie vaikų bendravimo problemas, blogo elgesio priežastis.
- Tapau mokinių drauge, jie daugiau solidarizuojausi su mokytoju.
- Mokiniai supranta, kad vertinimas – tai ne bausmė, o parodymas, ką reikia išmokti.

Projekto eigos vertinimas

Rezultatus analizuosime mokyklomis. Klausimai pateikti antrojo seminaro mokytojams metu. Apklausos tikslas buvo atkreipti mokytojų dėmesį į organizacinius aspektus mokykloje, kurie turėtų skatinti projekto vyksmą. Žemiau atskiromis lentelėmis yra pateikti sutrumpinti mokyklų atsakymai į anketos klausimus.

Klausimas Mokykla	Kaip pavyko realizuoti moksleivių savitarpio pagalbos klubo idėją?	Kaip vyko pirmieji susitikimai su moksleivių poromis?
X	Organizuotas susirinkimas, paskirta vieta, administracija pritaria	Patys pasirinko, poros nestabilios
Z	Vieni kitus pažįsta, bet bendrauja mažai, nėra paskirtos vietos	Susitinkama sistemingai, praktiškai nekalbama apie užduotis
Y	Nelabai aiški idėja, trūksta laiko ir patalpų, kad būtų realizuota	Viena pora suiro, bet atsirado kita
V	Vangiai	Labai nestabilios poros
F	Reguliarūs susirinkimai, idėja realizuota ir formalizuota	Vyksta pagal rekomendacijas
H	Suplaka į viena su projektu “Big brothers, big sisters”	Atsitiktinės poros ir pačios pasiskiria užduotis

Klausimas Mokykla	Ar su šiuo projektu supažindinti tėvai, kolegos, kiti moksleiviai klasėje, moksleivių taryba?	Kokie PVC organizuotame seminare dalyvavusių moksleivių atsiliepimai apie pasirengimą teikti pagalbą moksle?	Ar reguliariai vyksta moksleivių užsiėmimai porose?
X	Taip	Naudinga	Suyra poros dėl laiko stokos.
Z	Taip	Naudinga	Reguliarūs užsiėmimai
Y	Taip	Naudinga	Nereguliarūs dėl mokinio liguistumo

V	Taip	Naudinga	Reguliarūs
F	Taip	Naudinga	Nereguliarūs dėl patalpų trūkumo
H	Taip, bet projekte “Big brothers ir big sisters”	Naudinga	Šis seminaras yra pirmas, kuriame dalyvaujame, todėl neįvykdėme duotų užduočių

Klausimas Mokykla	Ar pasirodė žinutė apie projektą mokyklos laikraštyje?	Ar moksleiviai reguliariai pildė savo dienoraščius?	Ar mokytojai reguliariai pildė savo dienoraščius?
X	Ne	Neturi įgūdžių aptarti savo darbą	Pildė nereguliariai
Z	Ne	Pildo reguliariai, aptaria	Pildė nereguliariai
Y	Ne	Painioja moksleivių darbų sąsiuvinį ir tutorių dienoraštį	Pildė nereguliariai
V	Ne	Ne	Pildė nereguliariai
F	Ne	Taip	Pildė reguliariai
H	Ne	Ne	Pildė nereguliariai

Klausimas Mokykla	Ar pastebėtos projekto eigoje problemos, kurias reiktų aptarti su kolegomis, su tėvais, su projekte nedalyvaujančiais moksleiviais, su moksleivių taryba?	Trumpai reziumuokite projekto vykdymo eigos ypatumus savo mokykloje
X	Nei problemų, nei pasiekimų	Projektas neįsibėgėjęs
Z	Mokiniai nesavarankiški, tutoriui per didelis krūvis	Bendradarbiaujama, aptiriamos problemos
Y	Problema – moksleivių pareigingumas, pažadų laikymasis	Projektas vyksta
V	Dominuoja nuomonė, kad ši veikla nerimta, tikslingiau – korepetitoriai	Visi šypsosi, visi linksi...ir pššš...
F	Sunku rasti pagalbininkų	Vyksta, vaikams nauja, veikla analizuojama
H	Ne visada aiškiai apibrėžtos pareigos, laiko stoka	Dar nesusigaudė

Peržiūrėję lentelę pastebėsime, kad pusėje mokyklų moksleivių savitarpio idėja suprasta ir įgyvendinama. Kitose mokyklose ji nerealizuojama dėl to, kad nelabai aiški šių klubų idėja arba tiesiog konstatuojamas faktas, kad klubų idėja realizuojama vangiai, neaiškinant priežasčių.

Nežiūrint to, kad pirmasis seminaras mokytojams buvo skirtas moksleivių savitarpio pagalbos porų parinkimui, daugelyje mokyklų poros nestabilios, atsitiktinės, tik dvejose mokyklose poros parinktos pagal pateiktas rekomendacijas.

Mokytojai iš vaikų sužinojo, kad moksleiviams organizuotas seminaras jiems buvo įdomus ir naudingas, su projektu supažindinti mokytojai metodinių pasitarimų metu, moksleiviai ir tėvai.

Užsiėmimai reguliariai vyksta irgi ne visose mokyklose: moksleiviams trukdo laiko stoka, ligos ir tai, kad viena mokykla pavėlavusi įsijungė į projektą, nesusipažino gerai su jo reikalavimais.

Nei viena mokykla nepaskelbė apie projektą vietiniame laikraštyje, nes kai kurios to laikraščio visai neturi, o kitose jis leidžiamas nereguliariai.

Tik vienoje mokykloje mokytojai dienoraščius pildė reguliariai. Toje mokykloje reguliariai pildė dienoraščius ir moksleiviai. Kitose mokyklose dienoraščių pildymas sudarė sunkumą ir mokytojams, ir moksleiviams, nors nuorodos, kaip tai reikia daryti buvo pateiktos pirmame seminare. Dienoraščiai yra daugelyje inovacinių projektų siūlomas vertinimo metodas, vis tik mūsų mokyklose jis sunkiai prigyja. Gal būt todėl, kad prioritetas teikiamas įprastiems vertinimo būdams.

Reziumuojant projekto eigą, trijų mokyklų atstovai teigia, kad projektas vyksta, jo metu kylančios problemos aptiriamos ir analizuojamos, kitose mokyklose jis vyksta vangiai, įveikdamas nebylų ir mandagų mokyklos bendruomenės pasipriešinimą arba patiems projekto dalyviams dar tik mėginant susiorientuoti, ką jame svarbiausia yra atlikti.

Mokytojų atsakymai aptarti seminaro metu, atkreiptas jų dėmesys į tai, kad svarbus ne tik pačių porų darbas, bet ir tai, kad mokyklų bendruomenės apie šią idėją žinotų ir ją paremtų. Svarbu ne tik padėti vienas kitiems, bet ir analizuoti pačią savitarpio pagalbos eigą, kad geriau būtų suprastos ir atsilikimo moksle priežastys, ir spragų įveikimo mechanizmas.

Bendruomenės narių (mokytojų, tėvų ir moksleivių) nuomonė

Tėvų nuomonė

Projekto lektorės lankėsi mokyklose ir susitiko su tėvais. Pateiksime šių susirinkimų protokolų ištraukas, iliustruojančias tėvų nuostatas į vykdomą projektą.

Susirinkimas buvo organizuotas, norint aptarti pirmojo pusmečio rezultatus. Ta proga pristatėme projektą “Moksleiviai moksleiviams: pagalba įveikiant mokymosi sunkumus” ir parašėme tėvų išsakyti savo nuomonę apie jį. Vienas šios klasės moksleivis dalyvauja projekte – jam teikia mokymosi pagalbą tos pačios mokyklos septintokė. Jo mama buvo aktyviausia diskusijos dalyvė. Ji pastebėjo, kad berniukas noriai lanko tuos užsiėmimus ir stengiasi geriau mokytis. Mama papasakojo atvejį, kad pas moksleivę–pagalbininkę užsiėmimo metu atėjo draugas ir pamoka nuėjo į antrą planą. Pakalbėjom apie nuostatas. Kartais tėvams atrodo, kad vaikams mokytis nesinori, kad juos reikia versti. Tuo tarpu šis moksleivis nebuvo patenkintas, kad pamoka nutrūko. Jo mama klausė klasės vadovės, ar pastebimi jo mokymosi rezultatai klasėje. Diskusija pakrypo į tai, kaip organizuojamas darbas klasėje, pamokų metu. Kartais vaikai atleidžiami iš pamokų, kad galėtų dalyvauti įvairiuose konkursuose, kelionėse ir pan. Dėl to atsiranda mokymosi spragų. Tai ypač jaučiasi tokiuose dalykuose, kaip matematika, kur sistemingumas yra labai svarbus. Kitas klausimas lietė darbą pamokoje, nes ir klasės vadovė, ir tėvai sutiko, kad daugiausia priklauso nuo to, kaip vaikas dirba pamokoje. Tėvai manė, kad mokytoja turi sudominti mokslu moksleivius. Mokytoja pastebėjo, kad mokslu domisi tie moksleiviai, kuriems sekasi. Atkreipiamas dėmesys į tai, kad vaikus reikia mokyti motyvuoti patiems save, t.y. kelti sau mokymosi tikslus ir jų siekti. Kaip tai padaryti? Ar pastebimos pastangos klasėje? Mokytoja atsako labai abstrakčiai: „kartais vaikai pasako, kad suprato tik tada, kai mokytoja užrašo pavyzdį lentoje... praeina pora dienų

ir jie sako, kad vėl nesuprato...” tėvai su mokytoja sutaria, kad aptars atskirus vaikų nesėkmių moksle atvejus.

Iš esmės projekto idėja tėvams atrodo priimtina. Kartais po to, kai padeda jų vaikams kiti moksleiviai jie aktyviau ieško korepetitorių pagalbos, t.y. jie pripažįsta tą faktą, kad jų vaikui reikalinga pagalba. Patirties šioje srityje kol kas yra mažai”.

Vienas tėvas paaiškino, kad savo namuose norėtų matyti sūnaus draugus tik tada, kada juose yra tėvai. Tada jis neprieštarautų, kad jo sūnus teiktų pagalbą. Jis galvoja, kad mokykla turėtų sudaryti sąlygas antros pamainos vaikams lankyti būrelius ir sudaryti sąlygas vaikų savitarpio pagalbos klubo veiklai. Jie pastebi, kad šiuo metu įprasta, kad moksleiviai savarankiškai ruošia pamokas. Savitarpio pagalba moksle nėra visuotinai paplitęs ir visuotinai priimtinas reiškinys.

Aptariant projekto uždavinį padėti vaikams geriau suprasti mokymosi procesą, paliestas gabumų klausimas. Diskutuota, ar vaikai turi suprasti, kad jie yra skirtingų gabumų. Vieno tėvo nuomone, mokytojas taip turi organizuoti mokymą, kad šitas klausimas neiškiltų. Vaikus reikia paskatinti, ugdyti pasitikėjimą savo jėgomis ir tada jų rezultatai bus iš tiesų geresni. Tačiau į mokyklą vis daugiau ateina specialiųjų poreikių vaikų, tarp jų ir lengvai protiškai atsilikusių. Neišeis to nusišėpti, nes jų atsilikimas yra akivaizdus. Jie patys tai suvokia, tačiau vis tiek nepajėgia mokytis pagal bendrojo ugdymo programą net pačiu žemiausiu lygiu. Šioje klasėje dominavo požiūris, kad mokymasis yra svarbiausia. Tėvai išreiškė požiūrį, kad mokytojams sunku mokytis klasėje, kurioje kartu mokosi labai skirtingų gabumų vaikai, nes tada kaip ir visi “suvidutinėja”. Vienas tėvas prisiminė, kaip matematikos mokytojas gabiems vaikams padavė vadovėlį (tada, kai tas tėvas pats buvo mokiniu) ir liepė mokytis savarankiškai, o per pamoką dirbo su silpnesniais. Jie norėtų, kad moksleiviai būtų suskirstyti į atskiras klases pagal pajėgumą ir jų nuomone būtų gražu, kad stipresnė klasė mokytų silpnesnę. Pasiūlyta įsijausti į tų “antrarūšių” vaidmenį. Tėvai pripažino, kad kiekvienas jų norėtų savo vaiką matyti stipresniųjų klasėje. Jie taip pat sutinka, kad svarbu mokytis kartu taikiai sugyventi įvairius vaikus: sveikus ir ligotus, gabius ir nelabai, laimingesnius ir ne tokius laimingus. Tai sunkus uždavinys, kuriam rasti tinkamus sprendimus reikia laiko ir ne vieno aptarimo.

„Mokiniai vienoje klasėje beveik visi turi kompiuterius ir jais susisiekę bei tariasi dėl matematikos, fizikos pratimų sprendimo. Mama nežino, kaip dirba mokytojai, bet žino, kaip dirba vaikai. Jie padeda vieni kitiems. Bendra atmosfera, kurioje teigiama, kad pagalba reikalinga, tam padeda.

Reikia, kad vaikai patys pagalbos norėtų. Tam, kas nenori, nepadėsi.

Vaikai kartais linkę nusirašyti, o ne aiškinti. Taip jie „taupo laiką“. Ir taip padeda.

Reikia mokėti paaiškinti, ne visi sugeba, o tada ir pagalbos nesinori pakartotinai prašyti pagalbos.

Pradinėse klasėse vaikai greičiau linkę pasakyti, ką padaryti ir kiek gausis, o ne paaiškinti. Nors pradinėse klasėse jie labai nori padėti. Reikia to juos mokytis aiškinti tada jie padės. Reiktų siekti, kad pradinėse klasėse pastebimi geri vaikų norai, jų palankumas vienas kitam liktų ir vyresnėse klasėse.

Ne visi vaikai nori pagalbos. Kai kurie linkę savarankiškai padaryti, kiti nori kartu su draugais mokytis, ne su bet kuo.

Kai kurie vaikai padeda vieni kitiems už pinigus, kaip korepetitoriai, nes dabar yra rinkos santykiai, niekas nenori veltui dirbti.

Aukštojoje mokykloje dėstytojai kartoja, kad studentai yra vienas kitam konkurentai: kas geriau mokysis, tam nereikės už mokslą mokėti.

Kiti tėvai teigia, kad padėti reikia, normalu padėti ir tam reikia rasti laiko.

Šios idėjos viena spalva nenuspalvinsi: čia svarbus ir noras, ir intelektas ir tarpusavio santykiai klasėje, santykiai su vaikais ir tėvais, klasėje esantys prioritetai (vienoje klasėje prioritetas, kas daugiau praleis pamokų, kitoje – kas daugiau pasieks).

Pagalbos dažniau prašys tie, kam jos mažiau reikia, o ne tie, kuriems ji daugiau reikalinga, nes pastarieji gal net nedirš.

Verta kalbėti apie tai, kaip mes mokomės tik tuo atveju, jeigu pagerės mokymosi rezultatai: egzaminų, trimestrų rezultatai.

Šią idėją padėtų diegti mokinių motyvavimas: užskaityti šią veiklą, kaip visuomeniškai naudingą, įtikinti, kad gerumas savaime yra vertybė, nors ir ne materialiai, moksleiviai gali pasitikrinti, ar turi mokytojo talentą, ar moka aiškinti, reiktų šią mokymosi formą taikyti pamokų metu, kad vaikai negaištų papildomo laiko“.

Daugelis tėvų, sužinoję apie moksleivių savitarpio pagalbos moksle projekte, labai nustemba. Mokytoja ateina į pagalbą, aiškindama, kad į tėvų susirinkimus ateina tai vieni, tai kiti tėvai ir todėl ne visi ir dabar žino, kas tai per projektas. Trumpai pristatau projekto idėjas.

Tėvų reakcijos:

„Jeigu vaikai kartu mokosi, tai visada gerai.“ Aš klausiu, ar tėvai pastebi, kad jie kartu mokytųsi. Tėvas, išreiškęs tą optimistinę mintį, teigia, kad nežino tikrai, ką tie vaikai kartu veikia. Beje, jis greitai ir išeina iš klasės.

Tėvas, kurio vaikas buvo kritikuotas, kaip visiškas beraštis, klausia, ką tokiu atveju gali padėti jo vaikui kitas moksleivis. Aš trumpai paaiškinu apie specialiojo ugdymo sistemą, apie disleksijas ir disgrafijas, specialiai pritaikomas programas. Paaiškinu, kad šiame projekte, kaip ir bet kuriame kitame ugdyme lemiamas vaidmuo tenka mokytojui, kuris ugdymo procesą organizuoja. Jis ir sprendžia, ką konkretus vaikas gali padėti kitam.

Moksleivių nuomonė

Projekto idėjos aptartos ir moksleivių parlamentų ar komitetų susirinkimuose. Pateiksime jų išsakytų minčių ištraukas:

- Moksleiviai, kurie blogai mokosi turėtų išeiti į kitas mokyklas, o ne likti gimnazijoje. Čia yra gimnazija ir aišku, kad ji skirta tiems, kurie nori ir gali mokytis. Susidaro nepalanki atmosfera, nes blogai besimokantys „tempia žemyn“ tuos, kurie gali ir nori mokytis
- Nereikia tų mokinių nustumti, o sumažinti jiems reikalavimus, nes ne visi vienodai gabūs. Moksleiviai pritaria skirstymui moksleivių į silpnesnes ir silpnesnes klases.
- Yra nenorinčių mokytis mokinių ir tada čia nieko nepadarysi.
- Dabar tie, kurie nesimoko, turi didesnę autoritetą negu tie, kurie mokosi. Svarbiau, kad turėtų „stogą“, o ne gerai mokytųsi, kad galėtų vaidinti „kietus“.
- Mokytojai kartais vertina labai subjektyviai ir dėl to krenta pažangumas. Bet nesinori tų problemų viešinti, nes baisu, kad sau nepakenktum. Mokytojai kartais vertina

subjektyviai, priklausomai nuo savo nuotaikos arba prisimindami geriau arba blogiau besimokantį brolių ar seserį, asmeniškai nusiteikę prieš atskirus mokinius. Mokiniai turi save pateikti kuo geriau. Jie nelabai supranta mokytojų vertinimą „už pastangas“.

- Kartais apie moksleivių savitarpio pagalboj kylančius sunkumus galima drąsiau kalbėti su mokytoju, negu apie savo. Mokytojai kartais nesupranta vaikų, kurie iš karto nesuvokia aiškinimo, kviečia juos atsakinėti, sudaro stresinę situaciją, grėšiančią blogu pažymiu ir tada nesinori klausti.
- Vienoje klasėje, net pavyzdžiui, pasirinkusių matematinį profilį yra įvairių mokinių: ir tų, kurie yra olimpiadų nugalėtojai, ir tų, kurie vos gauna patenkinamus pažymius. O mokytojai dažnai orientuojasi į stipriausius mokinius, aiškindami temas. Kartais atsiranda spragų praleidus pamokas dėl ligos ir tada mokytojai dažnai liepia vyti savarankiškai. Savitarpio pagalbos projektas gal ir padėtų tokiose situacijose.
- Moksleiviai nelabai supranta, kodėl skiriasi tvarkaraščiai 1 ir 2 gimnazijos klasėse, jeigu nėra profiliavimo. Mokytojai ne visada tai paaiškina. Vaikams kyla klausimų dėl mokymo organizavimo: kodėl, pvz., biologijos pamoka yra viena per savaitę ir reikalavimai maži. Kartu jie vienas kitam tuos dalykus aiškina: pamokų skaičius pasidalina per du metus ir t.t. ir pan.
- Iškyla įskaitų klausimas. Pvz., anglų kalbos ar fizinio, ar dailės, muzikos pamokose vieni norėtų gauti įskaitas, o kiti pažymius.
- Kai kurie mokytojai (lietuvių kalbos, anglų) tokią mokymo formą taiko pamokų metu. Mokinių klausti yra saugiau, nes mokiniai bijo, kad mokytojas įsidėmės, ko vaikas nesupranta, ir vėliau norės patikrinti.
- Klasėje būna mokinių, kurie mokosi iš žemesnių klasių vadovėlių. Diskusijoje dalyvavę mokiniai nelabai supranta, kas ten darosi. Kai kas mano, kad gal tie vaikai negauna tinkamos paramos namuose, gal jiems trūksta reikiamos pagalbos. Gal šis projektas labiau padėtų suvokti tų vaikų padėtį klasėje, priežastis, dėl kurių jie neišmoksta.
- Padedantiems mokiniams mokytojai kartais pakelia dalyko pažymį, norėdami juos paskatinti.
- Mokiniai galvoja, kad per egzaminus jie yra teisingai vertinami.
- Mokiniai pastebi, kad skirtingi mokytojai nevienodai moko vaikus su specialiom programom. Mokiniai norėtų suprasti tą sistemą, nes skirtingi mokytojai nevienodai elgiasi.
- Vaikai pastebi, kad grupinio darbo organizavime irgi yra spragų, nes grupėje būna skirtingi mokiniai, bet pažymius gauna visi vienodai. Keistas jausmas, nes vieni kaip ir dirba už kitus. O gavę gerą pažymį visi džiaugiasi ir neužduoda sau klausimus, už ką.
- Dabar pažymiai labai aktualūs. Galima sakyti, kad mokiniai kovoja dėl pažymių.
- Padedant kitiems mokiniams svarbu ir amžiaus skirtumas: geriau, kai vyresni padeda jaunesniems.
- Dabar pagarbos nelabai ir yra: „aiškini, tai ir aiškink“. Norėtųsi, kad vaikai, kuriems padėdi, patys stengtųsi, kad padėkotų. Norisi matyti gerus to darbo rezultatus. Labai atmuša norą padėti, jeigu vaikai išsisukinėja.
- Ne visi vaikai, dalyvaujantys diskusijoje, žino, kad mokykloje dar leidžiamas laikraštis. Vyresni prisimena, kad pasikeitė mokinių susidomėjimas laikraščiu. Tai priklauso nuo turinio, nuo to, kiek jame atsiskleidžia mokyklos aktualijos, nuo to, kas ją leidžia, kiek ten įdeda širdies.
- Vaikai tikisi iš mokyklos pagalbos, laikant egzaminus. Tuo tarpu vaikai turi naudotis korepetitorių paslaugomis. Kartais nevyksta lietuvių kalbos, anglų kalbos pamokos, nes trūksta mokytojų. Užsienio kalbos mokytojai mieliau įsidarbina firmose, nes ten daugiau uždirba.

- Mokiniai norėtų savo pastebėtas problemas su mokytojais. Dažnai tai padaro jau išeinantys iš mokyklos mokiniai. Tai irgi daro poveikį mokyklos vadovybei, vaikai pastebi pakitimus. Atvirai su mokytojais kalbėti trukdo baimė, kad „užsisės“.
- Pasiūloma padaryti debatus su mokytojais mokymo klausimais. Jiems reiktų iš anksto pasiruošti, pasidomėti mokiniams kylančiomis problemomis, konkrečiomis situacijomis.
- Kalbėti apie savo problemas reikia, kad neįprastum būti „pilka pelyte“, o spręstum savo problemas. Kada moksleiviai buvo renkami į moksleivių parlamentą, rinkimai baigėsi mokykloje, nes niekas nesuteikė informacijos apie tolimesnius rinkimus.
- Iš nuogirdų vaikai girdėjo, kad mokiniai parlamente yra „tik dėl savęs“: ten moko, kaip organizuoti visokius renginius, bet savų mokyklų problemų niekas nesprendžia.
- Mokiniai pastebi „diedovščinos“ reiškinių net tarp pradinukų. Stebisi, nelabai gali susieti su mokslais. Prisimena savo patirtas skriaudas, kad pradinėse klasėse draugai mušdavo, jeigu neduodavo nusirašyti. Vaikai sutinka, kad šiame projekte iškiltų visi tie aptariami klausimai. Mokytojai turėtų būti stiprūs gimnazijoje. Vaikai pastebi, kad spragos dažnai išryškėja, perėjus iš vienos mokyklos į kitą. Vaikai nori, kad mokykla parengtų studijoms aukštojoje mokykloje.
- Vaikai sutinka, kad svarbu diskutuoti mokymosi klausimais: ar reikalingas lenkų k. egzaminas, kokia vertinimo sistema ir t.t.
- Diskutuojama ir bendrais tarybos veiklos klausimais: retai renkasi, ne itin daug sprendžia. Kitose mokyklose kalbama daugiau apie aktualius mokiniams klausimus.
- Mokytiis vieni kitiems mokiniai turėtų su pajuokavimais, su pabendravimu, kad nebūtų tik rimtas kalimas, bet įjungiant ir mokymąsi.
- Mokytojai galėtų patarti, kaip mokyti, jeigu padedantysis moksleivis nežino. Mokytojas irgi turėtų būti linksmas, draugiškas, o ne toks griežtas, kaip pamokoje. Ne toks susikaustęs, nekritikuoti dėl išvaizdos ir pan.
- Prašyti, organizuotis pagalbą – paties moksleivio reikalas.
- Paskatinti gali ir mokytojas teikti pagalbą vieni kitiems, gal net už tai parašyti geresnį pažymį.
- Bet jeigu mokins „beviltiškas“, nenori mokytiis, nelanko pamokų, tai ir padėti jam yra beprasmis reikalas.
- Kartais atrodo, kad ta pagalba yra geresnių mokinių diskriminavimas, esi lyg ir priverstas jaustis kaltu, kad tau geriau sekasi mokytiis.
- Priklauso nuo paties moksleivio, kiek ir kaip jis nori mokytiis.
- Nežinia nuo kurios klasės mums yra kalama, kad ir profesinėse mokyklose galima įsigyti geras specialybes, įgyti gerą išsilavinimą.
- Mokykloje, ypač aukštesnėse klasėse, mokytiis ir taip nelengva.
- Nelabai suvokia, kaip mokyklos parlamentas galėtų prisidėti prie tokios akcijos vykdymo: jie atstovauja mokinius, bet nelabai supranta, kaip jiems gali padėti.
- Tiesiog paskelbus, kad organizuojama pagalba, niekas, vaikų įsitikinimu, neateis.
- Nežinau, ar reikalingas toks darbas, mokymasis labai individualus dalykas.
- Reikia padaryti, kad mokytojai sudarytų visas sąlygas gauti išsilavinimą mokiniams, o ne moksleivis moksleiviui. Tarkim 10 turintis mokins dar ne visada gerai paaiškina, nes tai ne visada bus teisingai, gali nenorėdamas draugą išmokyti neteisingai.
- Moksleivių parlamentas atstovauja visus moksleivius. Jie kviečiami dalintis savo nepasitenkinimu, skundais, bet jų parlamentas sulaukia labai nedaug.
- Pagrinde parlamentas organizuoja renginius: vietinius ir tarpmokyklinius.
- Mokyklų parlamentai dabar mokyklose neturi autoriteto ir gal net savo veikimo sferos
- Pagalbos dabar mažai kas prašo, greičiau linkę kritikuoti tai, kas blogai: netgi renginius. Nesiūlo, neaktyvūs, kritikuoja už akių.
- Aktyvių žmonių labai mažai, net ir į diskotekas nenoriai eina.

- „Reakcija – geriausias renginys. Reklamuoja – iš lūpų į lūpas, lankstinukai... Dalyvavo daugiausia ir parlamento nariai
- Kartą direktorė paklausė, kokias jie mato mokykloje problemas. Moksleiviai pasakė, bet niekas nuo to nepasikeitė.
- Moksleivių aktyvumas mažas, nes nėra palaikymo iš mokytojų pusės. Tai, ką sugalvoja, moksleiviai turi įgyvendinti patys. Kiti net prikiša, kad perdaug sėdi prie renginių užuot mokymąsi.
- Labai dideli krūviai, be mokslų praktiškai niekam nelieka laiko.
- Kartais mokytojai mano, kad blogas pažymys motyvuoja stengtis geriau mokytis. Bet taip nėra. Priešingai, tokie mokiniai nustoja stengtis, nes netiki, kad gali geriau.
- Mes negalime pakeisti mokytojų vertinimo sistemos. Kai kurie netgi pasako, kad vertina mažesniais pažymiais.
- Kodėl kartelė taip užkelta, kad 100% neįmanoma gauti.
- Kitais metais žada mažinti mokinių krūvį, tai yra pamokų skaičių, bet ar mažės egzaminų reikalavimai?
- Mokiniai nesugebės išmokti visko, turėdami mažiau valandų.
- Reikės dažniau kreiptis į korepetitorius.
- Viena mokytoja sakė, kad mokykla mokinių egzaminams neparuošia. Tai ko čia sėdim?
- Stresas didelis mokykloje, aš net vasarą verkdavau, prisimindama mokyklą.
- Tėvai sako, kad ir pas juos taip buvo. Norėčiau pažiūrėti, ar iš tiesų jie tiek daug mokėsi.
- Mokykloje nagrinėti mokymo krūvio, mokymosi problemas nėra kada.
- Mokymasis kartu su kitais padeda suprasti geriau mokymąsi, bet atima daug laiko. Yra toks posakis: „gera širdelė, nuoga subinėlė“.
- Vis tik galima padėti, jeigu padėjėjų yra daugiau ir jie pataria laikas nuo laiko. Tada galima rasti laiko.
- Geriausia, kai žmogus, kuriam reikia padėti, jau būna padaręs viską, ką pats gali padaryti ir turi klausimų, kuriuos jam reiktų paaiškinti. Geriausia tai daryti neformaliai tarp gerų draugų.
- Nusirašinėjimas irgi kartais suprantama kaip pagalba. Būna, kad mokiniai neina į pamoką, jeigu nepadarė namų darbų...
- Kartais mokytojų pozicija yra tokia, kad jis neturi papildomai aiškinti: jam už tai nemoka, jis tik per 45 min. Pamokoje aiškina.
- Tais atvejais, kai mokinyš praleidžia dvi – tris savaites irgi atsiranda spragų. Tam laikotarpiui namų mokymo niekas neskirs. Sergantis pats nelabai gali mokytis visų pirma dėl bendros būsenos.
- Kaip mokiniai gali savarankiškai mokytis, jeigu mokytojas yra labai svarbus. Dažnai jie kritikuoja vadovėlius, patys renka medžiagą ir todėl sunku susivokti.
- Kalbėti apie mokymąsi nėra laiko: bėgi, bėgi, skubi, skubi... Žinai, kad nieko nepakeisi, tai ir važiuoji.
- Šią problemą turėtų spręsti ministerijoje.
- Į klausimą „o kaip su demokratija?“ moksleiviai atsako taip: mokykis namie ir atsiskaitinėk eksternu. Bet jeigu aš nesugebu gerai išmokti per pamokas, tai ką aš išmoksiu vienas. Tai, kad mokytojai savaip interpretuoja pamokas irgi apsunkina mokymąsi, nes pasidaro neaišku, ko ir kaip mokytis.
- Universitetai nereikalauja tų žinių, kurias mes kalam čia mokykloje. Bet reikia gerų egzaminų balų ir...vėl turi kalti, kalti...
- Moksleiviai labai susirūpinę savo pačių mokymusi, studijom ir t.t.
- Todėl laiko neužtenka rūpintis kitaip...
- Tėvai sako: „kodėl tu neini miegoti?“ Reikia mokytis, o kodėl 6 – vėl blogai, paskui vėl miegok ir t.t. Tėvai ne visada supranta, ką reikia padėti, daugumos dalykų jie nesimokė. Labai pasikeitė programos, tėvai pamiršo per tiek laiko.

- Norėdamas išlaikyti egzaminus, visą laiką turi mokytis ir dar samdyti korepetitorius. Reikia papildomų pinigų, nori mokytis nemokamoj vietoj...
- Problemos kaupiasi, ir nėra sprendžiamos. Jas spręsti turėtų ministerija... reiktų iš pagrindų keisti sistemą...
- 30 val. visuomeniniam darbui kelia pasipiktinimą: mokytojams reikia tvarkyti kabinetus, geriau pasimokyti tuo metu.
- Dar ne laikas dirbti visuomenei, mes dar nepadarėm nusikaltimų...
- Ką gauna tie, kurie moko?
- Mokykla yra perpildyta: dvigubai daugiau mokinių, negu suprojektuota. (800/16000)
- Kalbos nukrypsta į mokyklų partvarkymą, liečiami mokyklos prestižo klausimai ir su tuo susijusias mokymo perspektyvas.
- Ne visi mokytojai per pamokas išmoko. Todėl korepetitorius geriau gauti kuo anksčiau..
- Viena mergaitė sako, kad kirčiavimą išmoko tik 10 klasėj, kai mokytoja pateikė aiškia ir koncentruotą medžiagą. Paklausta apie galimybę dalintis, ji sako, kad kažkur nukišo tuos lapus....
- Pataria vieni kitiems rinkti testukus visokius, nes paskui jie padės pakartoti....
- Reikia padėti.
- Kartais mokytojai pakartotinai neaiškina, o dar bara, kad mokiniai nesupranta to, „kas buvo aiškinta prieš pusę metų“. Todėl kreiptis į mokinius gali būti drąsiau.
- Vis tik prašant pagalbos, krenta moksleivių savęs vertinimas. Negabus mokinytis turi daug daugiau dirbti ir pasiekti kuo daugiau. Tada jis labiau save vertins.
- Mokiniai patys kalti, kad nesimokė ir atsiliko, todėl dabar jie turi mokytis daug daugiau, kad patys ir pasivytų.
- Moksleiviai patys pasistengę ir daugiau pasiekę pagrįstai geriau save vertins.
- Su ta nuomone ne visi sutinka. Yra moksleivių, teigiančių, kad nežiūrint jokių priežasčių galima ir reikia kreiptis pagalbos. Kuo geriau jis paskui mokysis ir supras, tuo geriau save vertins.
- Kartais būna, kad kartu mokantis pakeiti nuomonę apie žmogų, teigiamiau jį vertinti.

Mokytojų išsakytos mintys

Vienas svarbiausių klausimų buvo vaikų mokymosi motyvacija. Kai kurie nori dirbti, o ne mokytis. Ateina vaikų iš tokių šeimų, kuriose tėvai vos tempė mokyklos krūvį, o dabar jų vaikai susiduria su tom pačiom problemom. Vaikai perima tėvų elgesio modelius. Klasėje ir nesimokantys vaikai prisitaiko kartais visai gerai, jeigu moka bendrauti. Nors mokoma ir bendradarbiaujant, tačiau tokių vaikų šie metodai irgi neišjudina. Tokie atvejai nėra blogiausi. Blogiausia, kada vaikai nieko nenori: nei dirbti, nei mokytis.

Nors aptariant vieną tokį nemokslų vaiką, paaiškėja, kad jis išvyko į užsienį ir išmoko vokiečių kalbą, mokytojos vis tiek laikosi savo nuomonės, kad mokytis jis nenorėjo, o čia gyvenimas privertė.

Mokytojos pastebi, kad dabar pasikeitė bendra atmosfera mokykloje, kur skatinamos individualios pastangos, mažiau kalbama apie kolektyvą ir kolektyvizmo idėjas. Mokytojus stebina vaikų išsakyta mintis, kad prašyti pagalbos yra gėda.

Papasakoja kelias situacijas, kuriose adaptavo projekto idėjas. Pavyzdžiui, mokytoja prašo paaiškinti kokiam vaikui jo nesuprastą užduotį kitų vaikų pamokos metu. Ji taip pat paprašo vaikų padėti susiorientuoti mokymo medžiagoje tiems vaikams, kurie praleido pamokas dėl ligos. Ji pati paskiria temas ir pratimus, kuriuos reikia atlikti, norint pasivyti kitus.

Vertinant mokytojų, tėvų ir moksleivių pasisakymus, paaiškėja, kad daug kam šio projekto idėjos skamba naujai, jos turi įveikti vyraujančias konkurencijos nuostatas. Kita vertus pripažįstama, kad projekto įgyvendinimas ugdo bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius, skatina bendruomenės narių tarpusavio supratimą ir toleranciją.

Tenka konstatuoti, kad mokymosi problemų aptarimas nėra visuotinai paplitęs. Gal todėl ir mūsų projektas susidūrė su nebyliu pasipriešinimu, ignoravimu, kalbant apie platesnį mokyklų bendruomenių dalyvavimą. Mokyklos bendruomenės vidinė komunikacija, naudojantis vietiniu laikraščiu, visai apleistas reiškinys.

Projekto efektyvumas jo dalyvių akimis

Projekte dalyvavę mokytojai ir moksleiviai vis tik pastebėjo teigiamą jo poveikį mokymui ir mokymuisi. Išskyrus tuos atvejus, kai nepakankamai kruopščiai parinktos moksleivių poros iširo, moksleiviai iš tiesų sugebėjo vienas kitam padėti ir ši veikla juos įtraukė, atrodė prasminga ir naudinga.

Mokytojai pastebėjo moksleivių elgesio per pamokas pagerėjimą: vaikai aktyviau įsitraukdavo į mokymosi veiklą, rodė sistemingas pastangas, įveikdami mokymosi sunkumus ir daugelio iš jų rezultatai pagerėjo.

Šitai labai aiškiai atsispindi moksleivių užpildytose anketose paskutinio seminaro metu. Pateiksime jų rezultatus.

Anketos “Kaip man sekėsi mokintis?” rezultatai

Atsakė į klausimus 20 mokinių

1. Vaikai mokėsi šių dalykų:

liet. k – 1

anglų k. – 1

lenkų k. – 1

matematikos – 15

fizikos – 2

2. Tutorius mokė:

Aiškiai – 10

Labai aiškiai – 10

3. Dabar supranta:

gerai – 14

vidutiniškai – 6

4. Anksčiau pamoką suprasdavo

Vidutiniškai – 10

Blogai – 10

5. Mokantis su tutoriumi, dažniausiai būdavo sunku:

Suprasti, ką aiškina – 5

Ruoštis pamokoms – 3

Kai susipykdavo – 5

Kai būdavo bloga nuotaika ir nenorėdavo mokytis – 16

Būti draugiškam – 2

Kai tutorius pykdavo – 2

6. Savo tutoriui norėtusi padėkoti už:
 gerus patarimus – 15
 aiškias pamokas – 18
 draugystę – 11
 gerą nuotaiką – 13
 kantrybę – 18
 smagiai praleistą laiką – 10

Pamokose su tutoriumi man labiausiai patiko:
 Geri patarimai
 Kad gera mokytoja
 Kaip tutorius aiškino, kantrybė
 Kantrybė, draugystė
 Mokyti matematikos
 Gera nuotaika, linksmumas
 Mokyti ir būti su mokytoja
 Tutorės kantrybė, draugiškumas, supratingumas
 Kalbos apie pamokas ir draugus
 Mokyti
 Kad aiškiai paaiškina ir viską suprantu
 Man patiko, kad ji išaiškino tai, ko nesuprantu
 Kai aš gerai atsakinėju
 Klausyti ir sužinoti kažką naujo
 Kad viską išaiškino ir kaip ji mane mokė
 Kaip ji mane gerai moko
 Mokyti
 Mokyti
 Išklausti ir mokyti
 Kaip tutorius aiškina

Moksleivių, kuriems buvo teikiama pagalba atsakymai rodo, kad po tutorių pamokų jie geriau pradėjo suprasti pamoką, mokyti jiems dažniausiai trukdė bloga nuotaika, o savo pagalbininkams jie labiausiai dėkingi už aiškias pamokas ir kantrybę. Tutoriai, patys rodydami kantrybę, įkvėpė ir moksleivius. Jiems mokantis labai svarbus palaikymas, pasireiškiantis draugiškumu ir gera nuotaika per papildomus užsiėmimus.

Anketos“Kaip man sekėsi mokyti?“ rezultatai **Atsakė 10 mokinių**

1. Mokė:
 Lietuvių k. – 1
 Anglų – 2
 Matematikos – 1
 Fizikos – 1
2. Mokinys pradžioje mokėsi;
 labai noriai – 3
 noriai – 3
 vidutiniškai – 4
3. Dabar mokosi:

Labai noriai – 1
 Noriai – 7
 Vidutiniškai – 2

4. Kai mokiau, buvo sunku:
 Suprantamai dėstyti pamoką – 5
 Palaikyti gerą nuotaiką – 1
 Vesti pamoką, kai buvo bloga nuotaika – 3
 Kai kildavo konfliktai – 1
 Kai mokinys buvo nepasiruošęs pamokai – 6
 Ruoštis pamokai – 1
 Kai mokinys buvo piktas arba liūdnas – 4
 Taip pat būdavo sunku: parinkti užduotis, kai mokinys tingėdavo atlikti užduotis, susitarti susitikti, parodyti mokiniai, kad dalykas, kurį aš aiškinu yra labai svarbus

4. Iškilus sunkumams ir neaiškumams, mano mokytoja man:
 Labai padėjo – 3
 Padėjo – 4
 Truputį padėjo – 3

5. Tutorių kursai:
 Labai padėjo – 3
 Padėjo – 3
 Vidutiniškai padėjo – 3
 Neatsakė – 1

6. Savo mokinį noriu pagirti už:
 Dideles pastangas mokantis – 4
 Norą išmokti – 9
 Punktualumą – 4
 Linksmumą – 4
 Draugiškumą – 6
 Kantrybę – 5
 Namų darbų atlikimą laiku – 3
 Gerą nuotaiką – 4
 Smagiai praleistą laiką – 6
 Taip pat giriu už:
 Tai, kad norėjo sužinoti kažką naujo
 Paklausdavo pats, kai būdavo kas nors neaišku

Kai mokiau savo mokinį, man labiausiai patiko:
 Tai, kad jis stengėsi išmokti, galėjau išbandyti savo žinias ir net pati kažko naujo sužinoti
 Kad mano mokinė labai norėjo išmokti ir visada būdavo geros nuotaikos
 Kad jie netriukšmavo ir visada klausydavo to, ko aš juos mokiau, kad tarpusavyje būdavo draugiški
 Kad mokymas dažnai virsdavo diskusija ir kad pati galėjau įtvirtinti savo žinias ir dar tai, kad mokinys pats klausdavo, jeigu ko nors nežinojo
 Kad būdavo linksmi, man labai padėdavo, kai aš būdavau liūdna ir kad atlikdavo namų darbus
 Tai, kad jis labai stengėsi ir tai darė su nuotaika ir malonumu
 Jo pastangos mokytis – noras ir užsispyrimas

Kad mokinys buvo mandagus ir punctualus. Kai išmokdavo vieną ar kitą temą, gera buvo jausti, kad mano pastangos nenuėjo veltui
Tas jausmas, kad gali kažkam padėti. Smagu būdavo, kai mano mokinė gaudavo gerus pažymius iš mano dėstomo dalyko.
Bendrauti, padėti jam, parodyti jam, kad tai gyvenime pravers.

Sprendžiant iš tutorių atsakymų, jų mokintinių noras mokytis suvienodėjo: tie, kurie pradžioje labai norėjo, kiek prigeso, o tie, kurie nelabai norėjo, pradėjo noriau mokytis. Tai, matyt, dėsningas reiškinys, nes sistemingas darbas „atvėsina jausmus“.

Tutoriams sunkiausia buvo aiškiai paaiškinti. Norėdami tai pasiekti, jie turėjo maksimaliai prisiderinti prie moksleivio, kuriam padėjo supratimo ir mokėjimo lygio. Tai visiems sunku. Jus taip pat liūdino mokintinio neatlikti namų darbai, ką jie dažniausiai suvokdavo kaip pastangų trūkumą.

Šie faktai rodo, koks svarbus yra mokytojų ir tėvų vaidmuo, organizuojant moksleivių savitarpio pagalbą. Taip pat reikia skirti papildomo dėmesio, aiškinantis, kas apsunkina pamokos ar temos supratimą, kodėl neatliekami namų darbai.

Pastebime skirtumą tarp tutoriui ir mokintiniui labiausiai trukdančių dalykų: tutoriai labiau susirūpinę dalyku, o mokintiniai savo nuotaikom. Tai rodytų, kad gerų rezultatų pasiekiantys moksleiviai yra emociškai atsparesni sunkumams. Tai patvirtina ir SDQ klausimyno rezultatai.

Gera nuotaika, draugiškumas yra visiems projekte dalyvavusiems moksleiviams svarbūs dalykai.

Tutoriams šiame projekte padėjo dirbti įsitikinimas, kad jų pagalba yra prasminga.

Tutorius projekte dalyvauti skatino ir jiems suorganizuoti seminarai. Daugelis juos vertina gerai ir labai gerai. Seminarų metu jie patys gaudavo žinių apie bendravimą ir ugdėsi bendravimo įgūdžius. Seminarai taip pat padėjo įtvirtinti nuostatą, kad jų veikla yra visuomeniškai reikšminga.

Atskirų moksleivių savitarpio pagalbos atvejų pavyzdžiai

Onutė Ir Marytė

Abi yra draugės, jos sėdi kartu ir gyvena šalia. Jos abi ramios ir tylios kaip pelytės. Pasiūlius dalyvauti projekte, mergaitės iš karto sutiko. Dirbo namuose. Mergaitės nekalbios ir gana uždaros. Onutė pati norėjo ruošti užduotis. Mokytoja tik davė papildomą knygutę. Marytė, jausdama draugės paramą, atsakinėdavo be baimės pamokoje. Pažymiai pagerėjo. Onutė domisi Marytės kontroliniais darbais, kantriai aiškina po kelis kartus, jeigu draugė iš karto nesupranta, kartoja pamirštas temas. Mokytoja tikrina papildomai jų atliekamas užduotis ir pastebi, kad jose nėra nė vienos klaidos. Paklaustos mergaitės paaiškina, kad jos pirma užduotis atlieka juodraštyje, o po to perrašo į švarraštį. Mokytojai jos nori parodyti tik gerą rezultatą.

Pastebėjusi, kad klasėje, kurioje mokosi šios mergaitės, vyrauja ne itin teigiama nuostata į mokymąsi, mokytoja pamokų metu suteikdavo progų moksleiviams porose pasiaiškinti tai, ką jie blogiau suprato per pamoką. Tai moksleiviams patiko, tačiau kilo drausmės problemų. Todėl šis mokymo metodas klasėje kol kas nedažnai taikomas.

Perskaitę šį pasakojimą, susidarome nuomonę, kad Onutės pagalba Marytei buvo veiksminga. Prisiminę šių metodinių rekomendacijų vertinimo skyrelyje pateiktus klausimus, kartu su porą kuravusia mokytoja perrašėme atvejį.

1. *Kokią mokymosi problemą reikia spręsti? (Kodėl ir kokia pagalba reikalinga? Kokią naudą turės moksleivis pagalbininkas?)*

Marytei sunku buvo suprasti naujas temas dėl to, kad jau anksčiau ji turėjo matematikos mokymosi spragų. Per pamokas ji elgėsi nedrąsiai, neklausdavo, kas neaišku, dažnai gaudavo blogus pažymius. Onutė gerai suprato matematiką, tačiau drąsos ir jai trūko. Klasėje (tai buvo aštuntokai), kaip minėta, vyravo ne itin teigiama nuostata į mokymąsi.

Mokytoja pasiūlė mergaitėms dalyvauti projekte, tikėdamasi, kad Onutė teiks nuolatinę paramą draugei, drąsindama ją ir skatindama dėti pastangas, kad pagerėtų jos mokymosi žinios, padės jai įvertinti turimas spragas ir jas įveikti. Kadangi jos abi nedrąsios, tylios ir gana uždaros, tai bendras mokymasis suteiktų daugiau progų bendrauti ir galėtų sustiprinti jų tarpusavio draugystę.

Onutei dalyvavimas projekte naudingas tuo, kad, mokydama draugę, ji pati kartosis matematiką, mokydamasi analizuoti, ko reikia, kad išmoktų jos draugę, ugdytų metakognityvinius įgūdžius.

Savitarpio pagalbos idėja ir jos realizavimo pavyzdys paveiks moksleivių nuostata į mokymąsi.

2. *Kaip parinkti moksleivių porą arba kaip suformuoti moksleivių grupę?*

Moksleivių pora buvo parinkta žinant, kad mergaitės gerai sutaria, kad joms nesunku susitikti po pamokų, kad jos turės kur mokytis. Jų darbą bus nesunku stebėti ir vertinti, nes jos mokosi vienoje klasėje, kartu sėdi.

3. *Kaip bus organizuoti papildomi užsiėmimai?*

Mergaitės susitiks ir mokysis vienos arba kitos namuose. Jos kartu galės ruošti pamokas, taisyti kontrolinių darbų klaidas ir jas aiškintis. Susitiks tiek, kiek reikės, ir pačios dėl to susitars.

4. *Koks mokytojo vaidmuo pradžioje ir darbo procese?*

Darbo pradžioje mokytoja su mergaitėmis aptaria, kokios pagalbos šios iš jos tikisi. Mergaitės mano, kad jos galės mokytis savarankiškai. Mokytoja pasiūlo papildomą knygutę, kurioje galima susirasti užduočių kartojamoms temoms.

Darbo procese mokytoja stebi mergaičių dalyvavimą pamokoje, jų tarpusavio bendravimą. Ji tikrina jų papildomai atliktas užduotis, analizuoja, kaip jų pastangos atsispindi klasės darbe.

5. *Kiek savarankiškas gali būti padedantis moksleivis?*

Šiuo atveju Onutė nori pati parinkti užduotis ir padėti draugei mokytis, ji gerai supranta matematiką. Marytė pasitiki savo drauge, su ja jaučiasi drąsesnė negu su mokytoja. Paauglystė yra toks amžius, kai pagarba asmeninėms riboms – svarbus klausimas. Todėl mokytoja pritaria mergaičių norui savarankiškai dirbti.

6. *Kaip numatoma padėti padedančiajam moksleiviui spręsti galimas problemas?*

Mokytoja domisi mergaičių darbo eiga. Apie tai iš anksto pasakoma. Mokytoja darbo pradžioje pasiūlo savo pagalbą, jeigu ji būtų reikalinga.

7. *Kokie mokymo metodai bus taikomi?*

Mergaitės mokysis savarankiškai ir pačios pasirinks tam tinkamą būdą.

8. *Kas ir kaip vertins susitikimų sėkmę?*

Susitikimų sėkmę visų pirma vertins pačios mergaitės. Savarankiškų darbų pažymiai ir klaidų skaičius bei jų pobūdis bus jų savarankiško darbo orientyrai. Mokytoja susipažins su papildomu darbu, kuris bus atliekamas atskirame sąsiuvinyje, ir galės įvertinti, kiek tinkamai jos pasirenka užduotis spragoms taisyti.

9. *Kaip mokytojui įsitikinti, kad moksleiviai išmoksta?*

Stebint darbą per pamokas, analizuojant gaunamų pažymių dinamiką.

10. *Kaip sprendžiant iškilusias problemas bus bendradarbiaujama su tėvais, mokytojais, klase ir pan.?*

Su tėvais ir mokytojais numatoma bendradarbiauti tik iškilus nenumatytiems klausimams, nes šiuo atveju mergaitės gali įveikti mokymosi spragas savarankiškai.

Klasei bus pasiūlyta per pamokas padirbėti poromis, kuriose geriau pamoką supratęs moksleivis aiškintų ją silpniau mokančiam. Taip mokymo procese aktyviai dalyvaus daugiau moksleivių, daugiau moksleivių, draugų padedami, supras pamoką. Mokytoja dėmesį galės skirti tiems, kuriems labiausiai jo reikia. Onutė ir Marytė, padėdamos viena kitai, nesijaus nuo klasės atskirtos, nes šis metodas bus taikomas ne tik joms. Aktyviau dalyvaujant mokymosi procese, kis ir moksleivių nuostata į jį.

Mergaičių tarpusavio pagalbos sėkmė atsispindi ir jų pažymiuose. Klasės nuostatos į mokymąsi kaita kol kas mokytojos vertinama tik pastebėjimu „patiko“. Projektui tęsiantis, galima numatyti tikslingesnių priemonių tam, kad visa klasė labiau įsitrauktų į mokymąsi, mokant vaikus išsiaiškinti savo nepasitenkinimo mokslu priežastis, padedant jiems suvokti prieinamos paramos mokymuisi šaltinius, kelti sau mokymosi tikslus, ugdant bendradarbiavimo įgūdžius su mokytoja ir tarp moksleivių.

Tam reikėtų šiek tiek kito plano ir kitų vertinimo metodų.

Planuodamas moksleivių savitarpio pagalbą, turėdamas omenyje aukščiau pateiktus klausimus, mokytojas mokosi apibrėžti, formuluoti ugdymo uždavinį. Tai nėra lengva. Darbo eigos analizė, jo metu kaupiami pastebėjimai padeda išvelgti naujas problemas, tikslinti anksčiau apibrėžtas, kelti adekvačius ugdymo situacijai uždavinius.

Rita Ir Paulius

Projekto pradžioje buvo parinkta viena moksleivių pora: 8 klasės mokinys Paulius (tutorius) ir 5 klasės moksleivė Rita (kuriai buvo padedama).

Mokslo metų pradžioje Ritos mama prašė suteikti jos dukrai papildomą pagalbą, nes jai sunkiai sekėsi mokytis matematikos. Mergaitė neatsisakė tokios pagalbos. Ji yra vidutinių gabumų, turi nedidelių žinių spragų, blogai sekasi dirbti savarankiškai, geriau dirba, kai šalia yra pagalbininkas. Pagal charakterį labai judri, aktyvi, nedėmesinga.

Padedantis moksleivis Paulius gerai mokosi, rimtas, ramus, kantrus, moka paaiškinti medžiagą ir kantriai išklaudyti.

Moksleivių pora pradėjo dirbti 2004 m. spalio mėn. Jie susitikdavo vieną kartą per savaitę ir dirbo po 0,5–1 val., nesusitikdavo tik per atostogas ir dėl ligos. Darbo pradžioje mokytoja supažindino mokinius, paaiškino darbo esmę ir suformulavo užduotis: ko ji tikisi iš tutoriaus (pakartoti praeitų temų pratimus, išspręsti juos, kad Rita geriau suprastų naujas temas) ir kokios pagalbos reikia Ritai (ugdytis pastovaus, sistemingo darbo įgūdžius). Darbo procese mokytoja koregavo poros darbą, nukreipdavo reikiama linkme. Tutorius planavo ir vedė užsiėmimus savarankiškai, atsižvelgdamas į mokytojo rekomendacijas ir mokinei kylančius klausimus. Jis domėjosi, kokių Rita turi mokymosi sunkumų ir kaip juos geriau įveikti. Mokytoja padėdavo tutoriui rasti reikiamą literatūrą, parinkti uždavinius.

Dirbant padedančiajam moksleiviui nekilo didelių problemų, tik Rita dažnai sirgo, dėl to užsiėmimai buvo nereguliarūs. Buvo nedidelių organizacinių keblumų, t. y. kada ir kur porai dirbti, nes nesutapdavo vaikų tvarkaraščiai ir užimtumas. Kitų socialinių, psichologinių ir metodinių problemų nekilo.

Darbo metodai per poros užsiėmimus – darbas poroje, savarankiškas darbas po tutoriaus paaiškinimų, mintinas skaičiavimas, kūrybinis darbas – užduočių kūrimas ir parinkimas.

Pažangą vertino mokytojas, atsižvelgdamas į mokinės atsakinėjimus, į namų darbų atlikimą ir kontrolinių darbų rezultatus. Apie pažangą mokytojas nuolat informavo dirbančią porą. Tai skatino vaikus dar geriau dirbti. Pagerėjo Ritos pažymiai, ji sparčiau atlikdavo užduotis. Kartu dirbant gerėjo ir Pauliaus žinios, nes jis turėjo galimybę pakartoti 5 klasės matematikos programą ir įvertinti savo gebėjimus.

Mokinių atliekamas darbas buvo analizuojamas moksleivių savitarpio pagalbos klubo susirinkimuose.

Moksleivių poros darbas buvo pastebėtas 5 klasėje ir po Naujųjų metų atsirado daugiau norinčių dalyvauti projekte. Taip pradėjo dirbti dar dvi moksleivių poros: Sigitas ir Lina, Nerijus ir Aušra. Dar vėliau visa 5 klasė tapo projekto dalyviais. Prieš kiekvieną pamoką stipresni mokiniai padėdavo silpnesniems įveikti mokymosi sunkumus. Tai turėjo įtakos susidaryti geresnei darbo atmosferai klasėje, pagerėjo ne tik silpnų mokinių, bet ir stipresnių mokinių mokymosi rezultatai. Santykiai tarp bendraklasių tapo šiltesni, draugiškesni, mokytojai pasidarė lengviau dirbti su klase.

Kadangi projektas pavyko, jo rezultatai geri ir klasei padarė teigiamą įtaką, mokytoja žada tęsti šią veiklą ir kitais mokslo metais jau 6-oje klasėje.

Organizuojant moksleivių savitarpio pagalbą, labai svarbu yra pasikalbėti su jais, nes tada geriau suvokiame, kaip jie supranta savo ir draugų mokymąsi, kiek vertinimuose remiasi savo pastebėjimais, o kiek stereotipinėmis nuostatomis. Tokiu būdu skiriame dėmesio jų asmeninėms reakcijoms, prireikus galime suteikti moralinę paramą. Juk ne visada mokymas ir mokymasis būna malonus. Kartais nepavyksta padėti arba pasinaudoti pagalba. Tokiu atveju reikėtų aptarti iškilusius sunkumus.

Pateiksime keletą interviu su moksleiviais.

Kodėl nepavyko mokytis kartu?

Jūratė (9 klasės mokinė) ir Janina (8 klasės mokinė)

Fizikos mokytoja pasiūlė mergaitėms mokytis kartu, nes Jūratė galėjo padėti, o Janinai reikėjo pagalbos. Abi mergaitės sutiko, tačiau jų bendradarbiavimas taip ir neprasidėjo. Kodėl?

Jūratės pasakojimas

Abi susitarė, kad Jūratė atvažiuos į Janinos namus jos mokytis. Kai mergaitės telefonu tardavosi dėl konkretaus susitikimo laiko, paaiškėdavo, kad Janina vis negalėdavo: tai pas močiutę išvažiuoja, tai dėl kitų priežasčių negali, paskui atostogos prasidėjo... Vėliau Jūratė nustojo skambinti. Ji mano, kad pati yra kažkiek kalta dėl to, kad jos taip ir nesusitiko, nes pati sau pagalvojo: „tau reikia, o ne man“. Todėl ir klausdavo tik tiek, ar Justina gali susitikti, ar ne. „Bet gal reikėjo sudominti, įtikinti, kad mokytis jai pačiai reikia?“, – abejoja Jūratė. Anksčiau mergaitės nebuvo pažįstamos. Jūratė nežinojo, kaip Janina mokosi, kokios jos mintys apie mokslą.

Janinos pasakojimas

Janina sako, kad jos šeima gyvena viename kambaryje ir mama galvojo, kad atvažiavusi nepažįstama mergaitė trukdys normaliam šeimos gyvenimui. Apie tai ji nesakė Jūratei. Kodėl ji taip darė, negali pasakyti. Kitų priežasčių nebuvo.

Konsultacijos metu mes aptariame, kad būtina laiko skirti susipažinimui, aptarti mokymosi kartu sąlygas, kokios pagalbos reikės, kaip mokytoja joms abiem padės.

Aptariame kitas galimybes susitikti: mokykloje galima susitikti šeštadienį arba atvažiuoti į namus pas Jūratę į namus, nes jos tėvai neprieštarautų. Atkreipiame dėmesį į tai, kad labai svarbu išsiaiškinti tikras priežastis, kalbėtis. Aptariame, kokios yra galimybės atnaujinti bendradarbiavimą.

Mūsų projekte tai ne vienintelis pavyzdys, kai pradžioje rodytas moksleivių entuziazmas neišlaiko realybės išbandymo. Kiekvienu atveju yra savų priežasčių: kartais moksleiviai nesugeba įvertinti savo, kaip pagalbininkų, galimybių, kartais varžosi atvirai aptarti iškilusias kliūti, kartais nusivilia, kad jų mokymo pastangos neatneša laukiamų rezultatų. Šie pavyzdžiai akivaizdžiai parodo, koks glaudus yra mokymo ir auklėjimo ryšys, suteikia progų moksleivių ugdymui. Pavyzdžiui viena projekte dalyvavusi grupelė iširo dėl to, kad tutorė „vaidino mokytoją“: ji dažniausiai ne aiškino, ne klausė, ko vaikai nesupranta, bet skirdavo jiems kontrolinius darbus, vertindavo. Tokiu atveju reikalingas kuruojančio mokytojo įsikišimas, pagalba tutorėi, padedant jai planuoti užsiėmimus, nustatant teikiamos pagalbos terminą, kad vėliau būtų galima įvertinti, ar reikia ją tęsti, ar baigti, nelaukiant kol grupelė pati iširs.

Interviu su visus metus sistemingai dirbusiais Vita (7 klasės mokinė) ir Jurgiu (6 klasės mokiniu)

Vita atsako į klausimus

Ar tau patinka stebėti, kaip Jurgis mokosi?

Kai jis linksmas, kai turi noro, tai malonu, o kada nenori, tada ne.

Kaip tu atskiri, kada jis nori, o kada ne?

Kai jis nori, tada būna linksmas, o kada nenori, tada būna liūdnas, dažnai susiima už galvos...

Ar klausai, kodėl liūdnas, kas trukdo mokytis?

Ne, neklausiu. Mūsų tokie santykiai... ne kaip draugės su drauge... Mes tik mokomės, per pertraukas pasisveikiname...

O tavo mokymasis ar priklauso nuo nuotaikos?

Man irgi mokytis sekasi geriau, kai geriau jaučiuosi, kai liūdna, irgi blogiau... net nežinau, nuo ko tai priklauso, nuo visko po truputį: kartais nuo to, kad susipykstu, o kartais dėl mokyklos...

Kaip jūs tada mokotės, kai pastebi, kad Jurgio nuotaika nelabai gera?

Tada nedarome papildomų užduočių, nespaudžiu, neduodu namuose pakartoti.

Kokius pasikeitimus pastebi Jurgio mokymesi?

Pasitaisė kažkiek pažymiai, bet aš iš tiesų nepastebiu, kad jis pataisytų: gal kažkiek... Pavyzdžiui, mes mokomės, bet iš kontrolinių labai blogi rezultatai: 3 arba 4.

Ar planuodami užsiėmimą, atsižvelgiate į kontroliniame darbe padarytas klaidas?

Atneša ištaisytus darbus ir mes taisome klaidas.

Kaip taisote?

Aš klausiu, kaip jis pats tą klaidą taisytų. Jis ieško sąsiuvinyje, žiūri knygoje.

Ar jis pats atlieka namų darbus?

Pametė sąsiuvinį, pradėjo rašyti ant lapelių... pastaruoju metu jo mokymasis pablogėjo...

Aš pasakiau, kad jis stengtųsi, darytų namų darbus. Jis sako, kad gerai, bet neatneša sąsiuvinį.

Su mokytoja apie tai kalbėjote?

Ne. Mes susitinkame tik per pamokas. Aš tik normaliai dalyvauju per pamokas. Apie Jurgį nekalbame. Anksčiau ji daugiau dėmesio skirdavo, o dabar jau ne. Ji tik paklausdavo, ar vedu sąsiuvinį, ir pasakė, apie ką ten rašyti.

Ar padeda tau mokyti Jurgį moksleiviams pagalbininkams vedami seminarai?

Gal šiek tiek. Mes ten aptariame mokymo problemas, vyksta diskusija ir mes sprendžiame, kaip mokyti. Pavyzdžiui, kad reikia paaiškinti, kodėl jam reikia atlikti namų darbus...

Tu esi labai pareiginga, visus metus mokai. Kas tave skatina taip elgtis?

Aš kažkaip jeigu imuosi, tai turiu iki galo padaryti, o taip mesti... tai nemalonu kažkaip...

O tau pačiai ar yra iš to naudos?

Tik tiek, kad prisimenu senas temas. Manau, kad aš jam padedu. Erai, kad kažkam galiu padėti, nes būna, kad ir negaliu... Jis manęs gal laukia, šypsosi man, pasisveikina, man tai malonu. Dar savo draugą atvedė, kad jam reikia padėti mokytis. Man tai malonu.

Ar pastebi kokius nors skirtumus tarp savo ir jo mokymosi?

Nežinau, gal jam tos anglų kalbos nelabai reikia... gal jam geriau būtų kokią geografiją mokytis...

Ar kalbėjai su juo apie tai, kas jam įdomu?

Ne.

Ar jis apskritai mokosi taip kaip tu, ar blogiau?

Gal blogiau. Jis berniukas, bėgioja ten, toks truputį chuliganas...

Ar jis gabus, kaip tu manai?

Gabus... Dabar gal jam nesinori... Gal amžius toks, gal vėliau supras.

Kodėl tu manai, kad jis gabus?

Nes jis pats pasakė, kad nori pasitaisyti, stengiasi, bet jam gal nesiseka...

Tai gal jis yra besistengiantis? Bet jam trūksta gabumų...

Gal. Bet aš manau, kad jis berniukas ir kad toks amžius.

Ar tu manai, kad visi yra maždaug vienodai gabūs?

Ne. Kas nors gražiai piešia, o kitas gražiai siuva. Kitas visai nemoka ko nors, kiekvienas turi kokį nors sugebėjimą.

Tai manai, kad Jurgis mažiau stengiasi, nors yra pakankamai gabus?

Taip: jis, pavyzdžiui, neatlieka namų darbų. Ne iš tos papildomos, bet iš normalių pamokų. Aš jo paklausiau, tai jis taip nusišypsojo ir sako, kad nepadarė...

Gal jis nesupranta?

Nežinau... Aš jam viską aiškinu, duodu papildomų pratimų... Galėtų pažiūrėti, kaip į pavyzdį į tuos pratimus... Nors lengviausius padarytų...

Ar jūs apie tai kalbėjote? Ar tarėtės, kad lengviausius pratimus jis pats darytų ir tada atnešęs parodytų?

Aš visada paaiškinu, kai užduodu, ir pasakau, kad jis nedarytų, jeigu ko nors nesupranta... bet kad matytųsi, kad jis darė ir kad stengėsi.

Jurgis atsako į klausimus

Kaip ruošiesi šitai pamokai?

Susidedu viską į kuprinę, kartoju ir... nežinau...

Ar tu savarankiškai atlieki anglų kalbos namų darbus?

Taip.

Visada?

Taip.

Vita sakė, kad tu buvai pametęs sąsiuvinį? Ar jį suradai?

Taip.

Kur?

Jis buvo namuose vienoje vietoje užkrięs...

Tu mokaisi jau visus metus. Ar pastebi kokį nors pasikeitimą?

Taip. Šiais metais pirmą semestrą turėjau 4, o dabar turiu 6. Pernai Miglė (kita mergaitė, kuri padėjo mokytis anglų kalbą) pakėlė iki 6.

O kaip tu iki 4 nukritai?

Na... nebuvo kam padėti.

Tai reiškia, kad tau visą laiką reikalinga pagalba, ar ne?

Taip.

O kas tau trukdo mokytis savarankiškai?

Savarankiškai... net nežinau...

Ar gerai, kad Vita ateina į pamoką visada žinodama, kokias užduotis tau užduoti?

Taip.

Ar pats galėtum sau užduotis sugalvoti?

Ne.

Tačiau ji tik vieną kartą padeda, o anglų kalbos pamokos yra tris kartus. Tada pats savarankiškai turi tvarkytis, ar ne? Ar mokytoja padeda?

Mokytoja man atskirai nieko neaiškina. Aš žiūriu į sąsiuvinius, gal ką nors kartais randu...

Kaip žiūri, ko ten ieškai?

Pavyzdžiui, reikia parašyti sakinį, tai aš sąsiuvinyje ieškau žodžių, kuriuos užsirašiau, arba kaimynės pasiklausiu, ji čia irgi mokėsi.

Kas tave taip išmokė – žiūrėti į sąsiuvinius, pasiklausti?

Niekas, pats kažkaip...

Vita sako, kad ji tau patardavo paieškoti sąsiuvinyje. Ar taip buvo?

Taip, ir mokytoja irgi.

Buvo pora tokių kartų, kai tu užmiršdavai, praleisdavai užsiėmimus, ar ne?

Buvo pora kartų, kai iš tiesų užmiršdavau, bet ne iš blogos valios...

Kokios priežastys?

Reikėdavo iš įvairių dalykų daryti pamokas ir kažkaip užsimiršdavo...

Ar dabar iš visų dalykų turi teigiamus pažymius?

Taip.

Kokius pažymius tu norėtum gauti?

Geriausius.

O kokie dalykai tave labiausiai domina?

Pasaulio istorija. Gamta.

O kodėl pasirinkai anglų kalbą mokytis papildomai?

Ne... norisi mokėti... taip kažkaip kiti geriau moka, tai norisi neatsilikti.

O kam kitiems gerai mokėti? Kad atsakinėtų ir gerus pažymius gautų?

Ne tik todėl... kada nors prireiks. Gal išvažiuosi į Ameriką mokytis, tai ten angliškai reikėtų kalbėti...

Kur dar kalba angliškai?

Nežinau...

Kitais metais ar norėtum mokytis papildomai?

Taip.

Apibendrinimas

Moksleivių savitarpio pagalbos programa turėjo teigiamą poveikį jo dalyviams. Su šios programos idėjomis supažindintos mokyklų bendruomenės išsakė apie ją prieštaringas nuomones, tuo aiškiai parodydamos, kad viena iš svarbesnių tolesnio įgyvendinimo kliūčių yra pakankamai tvirtos savitarpio pagalbos nuostatos trūkumas. Mokymosi procesas su moksleiviais ir jų tėvais kol kas aptariamas retai. Programa turi atrasti savo vietą mokyklų darbe. Tam reikalingi ir organizaciniai pokyčiai: vietos ir lėšų paieškos.

Moksleivių savitarpio pagalba įveikiant mokymosi sunkumus – efektyvus spragų įveikimo būdas, kurį gali taikyti ir pavieniai mokytojai savo klasėse, ir mokyklos bendruomenė. Ieškant galimybių pritaikyti programą platesniu mastu, labai svarbi mokyklos bendruomenės ir ugdymo organizatorių parama, atviras mokymosi situacijų aptarimas ir mokymo problemų sprendimas.

Įgyvendinant programą mūsų aprašyto projekto metu pastebėta, kad:

- Pagilinti bendradarbiavimo ryšiai tarp mokytojų, sėkmingų moksleivių tutorių ir jų mokintinių.
- Susikūrė domėjimosi tarp skirtingų lygių moksleivių kultūra (septintokai domisi, kaip sekasi penktokams).
- Klasėje atsirado daug daugiau bendradarbiavimo.
- Moksleiviai tutoriai išlavino savo gebėjimus dėstyti ir palaikyti moksleivius, kuriems sunkiau sekasi.
- Mokintiniai išsiugdė bendravimo ir bendradarbiavimo besimokant pagrindus.
- Mokintiniai iš esmės ėmė daugiau domėtis mokymosi pasiekimais, įgijo daugiau motyvacijos.
- Moksleiviai pažymėjo, kad ėmė geriau suprasti ir vertinti mokytojų darbą.
- Pagerėjo mokytojų ir moksleivių mokymosi proceso analizavimo ir vertinimo įgūdžiai.

- Išryškėjo mokymosi proceso tobulinimo gairės.

Programoje vartotų sąvokų žodynelis

Tutorius – asmuo, kuris padeda mokytis

Mokintiniai (ang. tutees) – asmenys, kuriems padedama mokytis

Inkliuzinis mokymas – atliepantis įvairių moksleivių poreikius (pvz.: labai talentingų, gabių kokiam nors konkrečiam dalykui, turinčių elgesio sutrikimų, hiperaktyvių, lėtesnio suvokimo ir pan.)

Akademiniai mokymosi sunkumai – sunkumai, patiriami įsisavinant, suprantant tam tikro dėstomojo dalyko medžiagą (pvz.: matematikos, gimtosios ar užsienio kalbos)